

Juraj Pangrac:

Dajte mu nazaj, kar je njegovega!

Povest.

ZGorenjskega so mi pisali, da Polajnarjevega Jozveta ni več med živimi. Žalostno pismo govori, da se je zgodilo, kakor je bil on sam prerokoval: Ležal je na smrt bolan, in še malo je pritegnilo in še malo je pritisnilo in po njem je bilo: umrl je Jozve in se podal v neznano večnost.

Naznanili so, da ni težko umrl. „Jaz grem k Očetu,“ je dejal večkrat med boleznijo. In ko so ga vprašali, če se boji umreti, jim je odgovoril: „To enkrat nič ni, kaj bi se bal! Saj vsak smrt prestopi, jo bom že tudi jaz. A sodbe se bojim, sodbe, ker ne vem, bo li srečna ali ne. Toda jaz imam trdno upanje, da bo srečna: jaz grem k Očetu, k svojemu Očetu grem, ki je v nebesih, po mir grem ...“

Zbolelo me je, ko sem bral na svoje oči to žalostno pismo, to žalostno novico. Jozve uživa sedaj večni mir, on je torej umrl; jaz pa še nisem storil tega, kar sem mu bil obljubil. On je odšel v neznano večnost; jaz pa še nisem pisal v njegovo rojstno vas, kakor sem rekel, da bom, da mu naj dado mir. Bog se ga je usmilil in mu dal mir, večni mir. Jaz pa še nisem pisal, naj puste v miru njega, ki tako ljubi svojo domačo grudo, svoj rojstni kraj, brezniško župnijo. Jaz še nisem pisal in jih prosil in jim za- bičal naj poravnajo, kar so zakrivali nad njim, siromakom;

naj mu dado nazaj, kar je njegovega; naj ga postavijo zopet na častno mesto, s katerega so ga izpodrinili zavistni ljudje, s katerega so ga pahnili. — Bog se ga je torej usmilil ter mu podelil mir, ki ga mu ljudje v življenju niso privoščili: jaz pa še nisem pisal njegovim rojakom, naj mu dado nazaj orgle, zvonove in monštranco . . . naj store, da bo zopet mogel pritiskati meh v prelepi cerkvi, da bo smel zopet gledati prelepo monštranco, zvoniti zvonke in tako čarobnomile zvonove brezniške. Jaz jim še nisem pisal, naj zlepa poravnajo s siromakom, ki tako želi v miru živeti na domači sveti grudi, med sorojaki. Jaz še nisem storil tega, jaz še nisem izpolnil obljube, pa pride glas, žalostni glas, ki pove, da ga ni več med živimi, da je umrl Jozve Polajnar.

Jozve, ti si šel k Očetu, kakor si sam dejal, da pojdeš. Jaz vem, da se ti sedaj ne godi slabo, saj uživaš mir, kakršnega ti ljudje niti dati niso mogli. Vem pa tudi, da se boš celo v nebesih razveselil, ko zveš, da sem ti izpolnil vročo, srčno tvojo željo in pisal Brezničanom. Naj storim torej vsaj sedaj, ko te ni več med nami, kar sem ti bil obljubil v življenju. Pisal bom! Naj izve svet, kdo in kaj si bil ti, Jozve Polajnar. Naj izve in bere, da se bo izpolnilo, kar so prerokovale jezične ženske ob tvojem rojstvu, ki so trdile, da boš še slaven mož, in se bo bralo o tebi v bukvah kakor o Štempiharju in Lambergarju iznad Begunj, ali pa o Martinu Krpanu z Vrha od sv. Trojice. Beró in zvedó naj pa zlasti Brezničanje, da se malo pokesajo, ker niso spoznali moža, ki je živel med njimi, marveč celo dopustili, da so bile prošnje njegovega srca glas vpijočega v puščavi.

I.

Tretja fara od brezniške, doli pod planino Dobrčo, so mirne Leše. Tam sem jaz tedaj otroke učil ob delavnikih, ob nedeljah in praznikih pa vodil petje in orglal v cerkvi sv. Jakoba. In enkrat, ko sem ravno odprl pri prvi maši registre, se prigodi, da me dregne pod rebra moj dobri prijatelj, lešanski župan, ter mi šepne na uho: „Poglej nazaj; oni-le veliki mož ob oknu, ki ima váte uprt pogled, prav rad meh goni. Reci mu, naj ga gre pritiskat, mu boš storil veliko veselje.“

Ozrem se. Zadaj v gruči zagledajo moje strmeče oči silnega človeka, čigar glava je molela visoko preko drugih.

Stal je nepremično, kakor da je iz lesa. Pogled je imel uprt váme in niti trenil ni z očesom, ko sem mu pogledal v obraz. Zdelo se mi je, da prosijo njegove oči, naj ga že uslišim, naj mu že dovolim, naj mu že rečem, da gre pritisnat meh. Stal je še vedno nepremično in gledal váme kakor vojak pred poveljnikom, pričakujoč povelja. Pomignem mu tedaj in pokažem z očmi, kam naj gre.

Umel me je dobro. Z lahnim nasmehom in v znak svoje hvaležnosti počinka z glavo, nato pa je bil koj pri mehu. Skrbno je odložil ondi dežnik in palico, ki ju je vedno nosil s seboj, ter se zatopil v svoje opravilo, ki mu je tako nenadno došlo. Opazil sem, kako so neznanemu človeku zažarele od veselja oči, ko je stopil k mehu. Stavim, da je bil velikanski možakar tedaj bolj vesel kakor siromak, ki je zastavil zadnjo šestico starega denarja, pa zagleda v nedeljo po prvi maši vse tri stavljenе številke rdeče na deski pred loterijo.

Vso mašo sem se zatajeval, a ves čas mi je bil ta nenavadni človek, ki ga še nikdar v življenju nisem videl, pred očmi. Bil je to velikan, pravi velikan. Zdelo se mi je, da šele sedaj prav spoznam in vem, kakšen in kolik je moral nekdanj biti Martin Krpan z Vrha od sv. Trojice, kakor se bere o njem, in Brdavs in Štempihar in drugi taki velikani, katerim še imena več ne vem.

Komaj sem pričakal, da je minila maša. Tedaj pa kar naglo zapustim hram božji, a pred cerkvenimi vratmi me že prehiteli nenavadni mož ter veli: „Gospod, danes sva pa dobro delala.“ Nato mi pogleda v oči in kima z glavo in se tako veselo smeje, kakor da se je pravkar odpravil na svatbo. Pritrdim mu ter vprašam: „Kume, pa odkod ste, odkod, da vas ne poznam?“

„Ho-ho! Kaj me ne poznate? Saj me pozna vsako otroče sedem farâ daleč naokoli, kaj še v znanju! Le potrpite, me boste že še spoznali in zvedeli, kdo in odkod da sem.“

Ogledal sem si natančneje možakarja. Resnično povedano, takega robavsa še nisem videl svoje žive dni ne. Človek bi se ga moral res prestrašiti, ko bi ga srečal tako-le kje na samem in bi ga ne poznal. Slišal sem pozneje, kar so ob njegovem rojstvu prerokovale babnice: Da bo velik kot gora in širok kot polje ter da bo močan in silen, kakor se sliši o starih ljudeh, ki so igrali z mlin-skimi kamni ter klatili z njimi zvezde z neba. Tako silen

ta ni bil, seveda, to rečem, da ne; to pa z zagotovostjo trdim, da bi se ne bilo zdravo skušati ž njim, ko bi čutil človek v svojih udih tudi sedemkrat toliko moči, kakor na priliko kak dobrodušni „kranjski Janez“, ali pa zviti ogrski huzár; zakaj neznanec je bil zastaven in znesen ter širok — kaj bi rekel — kakor sosedov žehtni čeber in velik, da me je v resnici zbolelo v vratu, ko sem mi pogledal v obraz, tako je padla glava nazaj. Menda je zaznal, da ga opazujem, kar mu pa bržčas ni bilo všeč; pa tudi drugi, ki so ga poznali, so obstali ter se mu muzali in ga gledali, kakor medveda v zverinjaku. Reče mi tedaj na uho: „Gospod, stopiva v stran, rad bi vam nekaj povedal, nekaj zaupal, a vpricho toliko zijal nerad pravim take reči!“

Stopila sva za prvo hišo.

„Gospod,“ reče sedaj velikan, „veliko prošnjo imam do vas. Slišal sem, da ste dober človek, zato imam zaupanje do vas. Nekaj bi mi napisali, nekaj zelo važnega za me, eno pismo, prošnjo!“

„Vse bom storil, kar je v moji moči. Najpametneje je, da greste kar z menoj v šolo. Tam sva sama in nihčenu ne bo motil in napisal vam bom, kar boste rekli in kakor boste želeli.“

Tako sem odgovoril. A kmalu bi mi bilo žal, da sem tako odgovoril; zakaj neznanega človeka sem se že skoro zbal, ko sva stopila za hišo, kaj bi šele bilo pri meni v sobi, kjer ni žive duše in bi bila z velikanom sama. A teh neprijetnih in nepotrebnih misli me reši neznanec sam, rekoč: „Vi greste sedaj zajtrkovat k županovim, sem že zvedel, da ste tam na hrani; a pozneje pridem k vam, se reče, če mi dovolite in me uslišite, za kar vas prosim: Vi znate pisati, to vem, tega ne vprašam, ker ste študiran človek. In pisali bi mojim rojakom Brezničanom, da naj poravnajo, kar so zakrivili.“

„Kaj ste z Breznice doma?“

„I, seveda!“

„Vse vam bom napisal, kar in kakor boste želeli, samo povejte mi: Kdo pa ste vi?“

„Kdo? — Jaz sem nesrečni človek iz Breznice!“ je zavzdihnil ter odkrival svojo bol srca. „Ali Brezničanje so grdi ljudje, to vam rečem. Veste da: zvonove so mi vzeli, od orgel so me odstavili in naposled so me še iz cerkve vrgli! Tega pa jaz ne morem: trpeti, zakaj jaz

tega nisem zaslužil!.. To meni tudi škoduje, na duši in telesu mi škoduje, pa še prav zares!“

Dasi možaka nisem docela razumel, sem vendar zaznal, da so ga morali zavistni ljudje pripraviti ob kruh, ob zaslužek. Takemu korenjaku — velikanu delajo sitnosti ljudje — pritlikovci! Ali je to mogoče? Osupnjen se primem za glavo... Pride mi na misel: Bržčas je oblagodarjen silni mož z obilo družino in sedaj jej ne more rezati kruha, kar se stori milo tudi — velikanu. Vprašam ga torej: „Ste oženjeni, kaj ne?“

„Oho, tega pa ne, tega! Oženjen pa nisem, oženjen! Katera se omoži, se v težave položi, pravijo; pri možakih je pa ista. — Oh, Bog me varuj zakona, ki bi mi naprtil same težave in bridkosti, ki jih imam že sedaj čez glavo. Veste, ženitev je ugnitev: je, ali pa ni, pa rajše ni! Vidim, kako se godi po svetu. Po nekod se zmerjajo, preklinjajo in tepejo — otroci pa poslušajo in se spotikajo nad lastnimi stariši! To ne gre! Tega že ne, da bi se jaz oženil! Bom rajše dajal od samega sebe odgovor!“

Začuden nad temi besedami rečem: „Modro govorite! Možu, ki ve prave besede postaviti na pravo mesto, ne more nihče ugovarjati. Jaz upam, da se bo zgodilo, kar želite. Pošteno in z moško besedo bova vse obrazložila in utemeljila, in Brezničanje vas morajo uslišati!“

„Kaj ne da? Uslišati me morajo! Zvonovi so moji, pa je amen! Od orgel me ne bodo več podili, pa tudi iz cerkve me ne smejo več becati, to enkrat ne gre, pa smo prijatelji. Pisala bova, naj velja, kar drago. In Brezničanje se naj vdado zlepa, pa je mir besedi.“

„Tako je!“ mu pritrdim ter mu rečem: „Sedaj mi boste pa vendar povedali svoje ime, da vem, s kom občujem.“

„Da, da! Sedaj, ko sva že tako daleč v besedi, vam povem, kdo da sem: Jaz sem Jozve Polajnar, nesrečni človek z Breznice. Vse drugo zveste pozneje.“

„Jozve Polajnar, nesrečni človek z Breznice,“ sem mrmral tiho pred se. Zdelo se mi je tedaj, da sem ga že toliko pridobil, da bo voljan ustreči moji radovednosti. In ker mi je njegova mogočna postava tako močno ugajala, sem ga vprašal: „Pa ste bili vojak, kaj ne, Jozve?“

„Náka, vojak pa nisem bil!“ mi odkima Jozve. Začudim se temu in rečem: „Pa kako to, da ne? Saj tak junak, kakor ste vi, zadene za celo vojsko. Vse sovražnike

bi vi podrobili, če ne z oslovsko čeljustjo, kot nekdanji velikan Samson Filistejce, pa s kopitom puške, ki bi jo vam dali v roke.“

„Vi nič ne veste!“ me zavrne Jozve. Nato pa začne praviti: „Saj so me že pod mero vzeli ter me ogledovali na vse strani. Celo tako nevšečni so bili gospodje, da so mi še na zobe gledali, kakor konju, ki je naprodaj. In jaz sem si mislil: Jozve, sedaj pa gremo na vojsko! Pa le nič ni bilo; prelomasten in pretežak sem se zdel gospodom. — Prvi listek sem dobil ravno tisto nedeljo, ko so Dolžanov gospod novo mašo peli. — Pa so bili tudi otročji tisti gospodje na naboru. Veste da, izpraševali so me celo, če res v kotlu zajuterk kuham in če je res, da kar iz škafo pijem, kadar sem žejen. Jaz sem jim zatrjeval, da ne in ne, a gospodje so le silili váme in nekaj govoričili, da veliko drugače ne more biti. Sedaj so me vprašali ti ‚pipci‘ — človek jim ne more drugače reči — če imam dosti devet vatlov kontenine za srajco. Jaz sem imel že dosti tega nepotrebne govorenja, pa sem jim vendarle še prikimal in rekel, da dosti, in da še nekaj blaga ostane, če se samo za eno srajco ureže. Gospodje so si pomežikavali in se režali na vsa usta, a jaz sem tedaj zarentačil in zavpil: ‚Šembrana bodi, recite, povejte, ali me marate ali ne, da vcm! Jaz grem domov!‘ Naglo skoči tedaj nek škric k meni, me pocuka in potaplja po rami, rekoč: ‚Jozve, nič ne bodi hud! Lej, saj mero imaš tako, kot nobeden drugi ne, in uverjeni smo vsi, da si močan za devet drugih; toda vedi: to je križ, ker nima cesar puške, ne sablje, ki bi bila za te, ne suknje, ki bi ti bila prav in bi mogel vanjo zlesti.‘

‚Torej nisem za vas?‘ sem vprašal.

‚Ne!‘ so odgovorili.

‚Je vseeno dobro! Zdravi!‘ sem rekel in odšel.

Fantje, ki so jih potrjevali, so bili vitki ko jelke v gozdu. Ko so pripeli domov, so govorili: ‚Nas so vzeli k vojakom, nas, ki smo šibki, Jozveta pa ne, ki je tak junak!‘

‚Pa kako je to, da niso Jozveta potrdili?‘ so izpraševali ljudje in se čudili. Fantje so pa odgovarjali: ‚Kaj bi ga potrjevali, saj ni Jozve za na vojsko. V tak čeber kot je on, bi koj treščilo. Prva svinčenka, ki bi priletela, bi ga zadela, in po njem bi bilo. Zato ga ne marajo.‘

‚Pa kako je to, da za vas marajo, ki ste vitki in šibki, za Jozveta pa ne, ki je tak hrust?‘ so izpraševali

dalje. Fantje pa so se potrkali na prsi ter odgovorili: „Mi pa, mi! Nas so pa vzeli, nas! Lejte: krogle, ki bodo priletele, bodo sfrčale mimo nas dalje, ker nismo taki čebri kot Jozve, in nas ne bodo zadele. Zato so nas potrdili, zato nas bodo poslali na vojsko, Jozveta pa ne.“

Tako so torej odgovorili fantje, se še enkrat potrkali na prsi in zaukali naglas in se razkropili po vasi.“

Sedaj sem zvedel, zakaj ni bil Jozve vojak. Hotel sem ga še izpraševati, zakaj silno mi je bil všeč velikanski možakar, a on mi reče: „Gospod, vi morate sedaj k zajuterku, jaz imam pa tudi svoje opravke. Težko bi mi delo, da bi se prismojilo mleko županovi materi, ko bi vas o pravem času ne bilo doli, ali pa ko bi morali vi zaradi moje sitnosti srebati postano kavo, ki ne stori dobro na prazen želodec. Zato pa za sedaj zdravi! Se že vidiva, kakor dogovorjeno.“

„Dobro, kar v šolo pridite!“

„Pridem!“

Ločila sva se.

II.

Ko sem nameril korak k županovim, sem začutil v svojem srcu neke posebne čute, nek ponos, da mi je bilo usojeno govoriti danes z možem, kateremu smo mi drugi pravi pritlikovci. V čast sem si štel, da je ogovoril danes velikan Jozve Polajnar mene — pritlikovca. Zdelo se mi je, da je Jozve podoben Martinu Krpanu, čigar podobo, olepšano po bujni svoji domišljiji, sem nosil v srcu. Seveda, nekaj razlike sem že opazil. Martinov klobuk na pr. je bil širokih krajev, Jozvetov pa ozkih, z jermenom obšitih; in Martin ni nosil rdečega dežnika kakor Jozve, ampak angleško sol; tudi ga ni spremljala po njegovih potih palica, kakor Jozveta, ki jo je vedno s seboj nosil, nego suha kobilica, ki jo je prenašal preko jarkov in zametov, če se mu je ustavila na potu. To torej razlika; a podobna sta si bila pač v tem, da sta oba korenjaka od pete do glave, oba velikana, prava velikana. In dobro je storilo mojemu srcu, da sem danes videl Jozveta, velikana z Breznice. In blagroval sem mater Slovenijo ter ji klical, naj se raduje in od veselja poskakuje, saj je vstal drugi Martin Krpan, prikazal se je nov velikan, nova zvezda na domačem nebu... In v teh mislih in v teh občutkih prestopim prag županove hiše.

Istinito sem menil, da me bo vse gledalo, vse občudovalo, da sem imel priliko govoriti z velikanom Jozvetom, ki je naše gore list. A na moje veliko začudenje me zafrkne zgovorna mati županja takoj ob vstopu, rekši: „Eh, da se vam le ljubi poslušati tega bebca! Bog ve, kake neumnosti vam je natvezil!“

„Polajnarjevega Jozveta menite?“

„I, seveda! Saj ta je bebast in vi ga poslušate!“

Ostrmel sem. Sam sebi nisem mogel verjeti, kar sem slišal na svoja ušesa. Ko bi kdo drugi drznil tako uničujoče izreči besedo o možu, ki sem ga pravkar koval v zvevde, bi ga zavrnil, da je nesramen lažnivec, tat imena in časti svojega bližnjega; a županja ni nikdar lagala, o istinitosti njenih besed nisem mogel, nisem smel dvomiti, zato je tudi nisem mogel zavrniti, in pri srcu mi je bilo hudo... Pride mi na misel, da utegne županja le pomotoma tako govoriti; vprašam jo tedaj naglo: „Mamica, pa koga mislite? Morda je več Polajnarjev, jaz sem govoril z Jozvetom, kakor je sam rekel, da je, z velikanom.“

„I, saj je pravi! Saj sem ga videla. Pred cerkvijo vas je prehitel, in potem sta po kratkem nagovoru stopila za sosedovo hišo. Ljudje so se spotikali nad tem, zmajevali z glavo in govorili: „Naš učitelj je, pa gre z norcem govoriti! In z njim govori kakor z nami.““

„Norec je!“

Obmolknil sem. Lepa slika velikanova je bila obsenčena. A rajše bi dal, ne vem koliko, da bi ne bila onečastila županja s svojo odkrito, a trpko besedo velikana v moji duši. Morda ga celo po krivem sodijo. Naenkrat se mi je zazdelo, da so gledale njegove oči, ko so se usta smejala, nekam otožno. Morda ga peče krutost pritlikovcev, ki ga pitajo z norcem, a on jih v svoji dobrodušnosti noče žaliti in se maščevati nad njimi. A naj bo že kakorkoli. Kmalu prideva skupaj in jaz ga izprašam do zadnje pičice. Morda velikan vkljub svoji moči tudi vsled tega trpi... Obmolknil sem torej in sedel za mizo.

Kava mi ni dišala. Zdelo se mi je, da je postana. Ne pokusim je več.

„Kaj pa, da ne jeste? Saj morate biti vendar že potrebni! Čakajte, zavrem vam mleka.“

Četudi sem se branil, vendar je bilo kmalu postavljeno pred me na mizo. In ko je pokusim, je bilo v resnici prišmojeno. Spomnil sem se, da je velikan tako prerokoval,

in še bolj sem bil vnet zanj. Položim tedaj žlico na mizo in hočem oditi; a dobra županja, to videti, gre in pokliče moža: „Lej, nič ne je danes učitelj; posili mu ti, pravim.“

Nje mož in moj prijatelj, priljubljeni župan lešanski, ki me je v cerkvi dregnul pod rebra ter opozoril na velikan Jozveta, se je istinito trudil z menoj tiste nedelje jutro. Njemu na ljubo sem naposled izpil skodelico mleka, dasi nisem čutil nobene potrebe. Nato ga vprašam: „Povej, ali je res ali ne, da je velikan Jozve Polajnar — recimo — malo prismojen?“

„Kaj nisi spoznal tega iz njegovega govorjenja?“

„Ne, saj je tako pametno govoril.“

„Pa je prismojen! Boš kmalu spoznal in se prepričal sam, da je. Le poslušaj, povedal ti bom vse, kar vem o njem.“

In začel mi je praviti. Izvedel sem, kaj in kako je z Jozvetom, velikanom. In srce me je zbolelo. Oh, zvedel sem, da je Jozve Polajnar, moj velikan, zares norec. Pravil pa mi je župan to-le:

III.

Jozve Polajnar je bil, kakor smo že slišali, rojen v brezniški fari na Gorenjskem. Kdaj, tega ravno ne vem; to pa vem, da ga je bil oče, ki je bil prismuknjen in docela babjeveren, koj ko so prinesli sinka od krsta, položil na hišni prag ter gledal, kam se bo detetu obrnila glavica. Stara vera namreč uči: Ako se detetu, položenemu po krstu na hišni prag, obrne glavica na ven, tak pojde po svetu; ako se obrne na not, tak ostane doma; ako se pa dete ne zgane, tak umre ob letu. In rečno je še to-le: Če se pa ne zgodi tako, kakor ta vera uči, se pa kako drugače.

Stari je torej gledal, kam se bo detetu na hišnem pragu obrnila glavica. In videl je, da na ven. „Kar dobro je!“ je zavpil tedaj veselo. „Po svetu pojde, tako je usojeno! I, saj drugega ne bo kazalo. Kar dobro je!“

Mati je zajokala in zatarnala: „Oh, po svetu bo moral, tako je usojeno! Oh, zakaj si ga položil na prag, da smo morali pred časom izvedeti krutost njegove usode!“

Stari ni poslušal žene, nego zgrabil je naglo dete na pragu ter ga položil v zibelko. A očetove trde roke so le preokorno delale; zakaj dete, trdo in nerodno položeno v zibelko, je glasno zavpilo in zajokalo, tako žalostno, da so morale priti ženske ter ga miriti in tolažiti. A mali

Jozve se ni dal utolažiti. Jokal in upil je venomer: „Uvê, uvê, uvê! Uvê, uvê, uvê!“

„Ga slišiš, Polajnarca, kako ti joka in poje Jozve, da ne, ne, ne; po svetu ne, ne, ne!“ so opozorile sedaj ženske mater, ki je še vedno tarnala in jokala, da je sinku tako usojeno. In Polajnarca je napela uho in zazdelo se ji je, da Jozve res joka, da Jozve res upije: „Uvê, uvê, uvê! Po svetu ne, ne, ne! Jaz ne, ne, ne! Uvê, po svetu ne, jaz ne!“

„Nič se ne boj, Polajnarca, ta ne pojde po svetu! Saj slišiš, kako vpije, da ne, ne, ne!“ je rekla od žensk ena. Druga pa pristavi: „Lejte, tako mlad črviček to, pa ti tako ugovarja in vpije, da ne, kar mu ni všeč; kaj bo še, kadar doraste!“

„Jaz pravim,“ povzame besedo zopet prva, „jaz pravim, Jozve že ne pojde po svetu! Náka, ne pojde, tako rečem! Ampak zrastel bo, tako rečem, da bo velik kot gora in širok kot polje. In tako rečem, močan bo, kakor se sliši o starih ljudeh, ki so zvezde klatili z neba. In vse se ga bo balo, tako rečem, in nikamor ne pojde.“

„Hm, še slaven mož bo enkrat ta Jozve, pa še prav zares, ti rečem,“ meni sedaj druga. „Slaven, da se bo v bukvah bralo o njem, kot o Lambergarju znad Begunj, ali o Štempiharju in Martinu Krpanu!“

Čeprav ni mogla mati vsega verjeti, kar so ženske govorile, se je vendarle utolažila ob tem razgovoru. — „Da le po svetu ne pojde, pa je dobro!“ je rekla hvaležno in naredila konec ženskinim prerokbam. In da ne pojde po svetu, o tem je bila sedaj uverjena; zakaj Jozve je s svojim jokom še vedno ugovarjal, da je, še komaj rojen, že odločen za po svetu; vpil je še vedno: „Uvê, uvê, uvê! Uvê, uvê, uvê!“ In materi se je zdelo, kaj zdelo! — čisto natanko so slišala njena ušesa, da ugovarja sinek: „Po svetu ne, ne, ne! Jaz ne, ne, ne! Uvê, uvê, uvê!“

IV.

Ko je Jozve shodil, ga je oče, ki je bil torej slabe pameti, privezal na motvoz, vzal palico in pognal, rekoč: „Hej, na pašo!“ In Jozve je brez obotavljanja poskočil, in uprasnila sta jo pod goro. Včasih je stopal mirno, po največkrat pa je skakal in tekal, na vrvi navezan, tako razborito semintja, da je stari moral miriti: „Bohohó! Jozve,

bohohó!“ In ko to ni pomagalo, in je očeta minila potrpežljivost, je dvignil jezno roko, in vrv je švrknila in opletla dečka po bosih nogah.

Izprva ljudem, to videti, ni bilo prav. Glasno so ugovarjali, da to vendar ne gre, da bi stari z otrokom, če je tudi le njegov — od norčavega bebca — počenjal tako kakor drugi z živino: navezaval ga na vrv ter gonil pod goro. A prismojeni starec se je znal vsekdar izrezati: „Hehej! Kaj bom vola gnal pod goro, ki ga nimam! In če ne verjamete mojim besedam, da se dobro napase moj Jozve pod goro, pa pojdite gledat in prepričali se boste na svoje oči, da je res, kar govorim jaz, ki sem oče njegov.“

„I, kaj hočemo: norec je norec!“ so rekli sedaj ljudje ter pustili oba pri miru. In oče je bil vesel, da so ju pustili pri miru. Sedaj je gonil nemoteno sinka na pašo in ni se mu bilo treba ustavljati in prerekavati ljudem, ki ga niso hoteli umeti. Le kadar je bil sinek posebno norčav ter je poskočil iz vojnice in se zaletel v grm za potjo, se je stari zopet ustavil, da je izvlekel nagajivca iz trnja, nato ga pa zopet pognal dalje. In sinek je zopet poskočil in skakal in norel dalje, na vrvi navezan, oče pa je dalje miril in vpil: „Bohohó! Bohohohó!“ in opletal z vrvjo. In ko sta prinorela pod zeleno goro, ga je izpustil stari z vrvi in velel: „Sedaj se pa le pasi, sedaj se pa le napasi!“

„Saj travica ni za nič, oče!“

„Pa grm grizi!“

Jozve se je zapoletel sedaj pod grm. Njegove bistre oči so zagledale lepe rdeče jagode. Teh se je nazobal, teh se je naužil dosita. Oče pa je tačas presedel ob robu na skali ter nepremično gledal tja dol proti koči. Skoro premaknil se ni. Le z roko je zamahnil včasih, da je odgnal nadležno muho. In ko se je Jozve prav dosita nazobal jagod ter prav po svoji volji naletal po strminah in goličavah, je naposled zavpil: „Ho-hó, oče! Kje ste?“

Jozve je vedel, kje ždi oče, on ga je videl, a je vseeno tako zavpil. In oče je vselej, kadar je zaslišal sinkov glas, poprijel za vrv in odgovoril: „Jo-jô! Tukaj sem!“ In ko je sinek pridrvil do njega, ga je navezal, in odnorela sta domov. Tako se je godilo dan na dan. A ko so minuli vsi sadeži pod goro, je rekel sinek: „Oče, paša je minula, sedaj ostaneva doma.“ In stari je prikimal in spravil vrv do drugega leta pod streho.

* * *

Nekoč je obiral in trl Jozve lešnike pod goro, stari pa ždel, kakor po navadi, na skali ob robu ter zrl nepremično v dolino. Prigodi se tedaj, da se grozno pokadi iz Polajnarjeve kočice v dolini; za nekaj trenutkov bukne ogenj iz slamnate strehe in v hipu je bilo vse poslopje v ognju.

Ko stari zapazi, da gori kočica doma, skremži obraz in gleda temno na kraj nesreče. Toda, da bi vstal in hitel pomagat, to mu niti na um ne pride. Lepo mirno sedi dalje na skali in niti ne zgame se ne. Naenkrat mu zginajo temne misli in obraz se mu zjasni. Zdajci vstane. Z rokami začne ploskati in se krohotati na vse grlo. „O, to je prav, to je prav! Vsi bodo pogoreli, vsi!“ začne vpiti in kimati zadovoljno z glavo. Nato se obrne navkreber in zavpije za sinkom: „Ho-hó! Kje si?“ In sinko, ki ni bil daleč, je priletel k očetu, se mu prekucnil pred nogami in zavpil: „Jo-jô! Tukaj sem!“ Oče pa je rekel tedaj, kazaje s prstom na kraj nesreče: „Jozve, ali ne vidiš?“

„Vidim! Kočica gori, naša kočica!“ odgovori Jozve hladno. In oče je zavpil: „Alo, domov!“

Ko sta jo cvrla v dolino, sta se ob koleno tolkla in krohotaje vpila: „O, to je prav, to je prav! Vsi bodo pogoreli, vsi!“

Ljudje, to slišati, so zmajevali z glavo, stiskali pesti in popraševali: „He-hej, Polajnar! Pa kdo bo pogorel, kdo? Zakaj je to prav, zakaj?“ In oba sta se krohotala dalje in stari in mladi je odgovarjal: „O, to je prav, to je prav! Vsi bodo pogoreli, vsi, kar jih leze in kar jih gre! Le zgore naj, le zgore, ti grduhi, ti ščurki vnemarni, ki jih je toliko v naši koči.“

„Ščurki! A-a-a! Oh, norci!“ so vzklikavali vprašajoči ljudje, obžalujoč uboga norca ter zmajevali z glavo. Norca sta pa drvila dalje in vpila: „To jim je prav, to jim je prav!“

V.

Tisto jesen, ko je dopolnil Jozve štiriindvajseto leto, so mu svetovali poredni navihanci iz vasi, naj vstopi v šolo. „Lej ga,“ so dejali, „zakaj bi se ne zapisal. Sedaj imaš vso pamet skupaj, se boš prav zlahka učil. In kadar boš enkrat prav gladko bral, kakor birič, ki kliče ob nedeljah pred cerkvijo, in ti bo tekla roka po papirju, kakor zakotnemu pisarju iz Radovljice, ki kuje kmetom pravde,

sebi pa svetle križavce, kaj se ve, če te potem nekega lepega dne ne posade na županov stolec. In ti, Jozve, bi nam modro županoval, ker bi ne imel drugih skrbi na glavi kakor županovanje. To se ve, da ne zastonj! Jozve, županu nese, da sam ne ve, koliko! Saj veš: kličejo ga sem, kličejo ga tja in pota so draga dandanes; naredi pismo temu, potni list drugemu, zapiše eno, dve čire-čare, in — denarci zažvenkečejo na mizi, lepi denarci, zasluženi za mizo, na lepem. Se boš mar branil, Jozve, belega kruha? Vstopi v šolo, ti rečemo, in kadar se izučiš, ti je vse odprto.“

Tako so mu pravili, tako so mu svetovali vaški navihanci. Jozve sicer ni rekel na to ne bev, ne mev, a njih besede so mu šle v srce. Razmišljal je to reč po dnevi in po noči ter se naposled odločil, da pojde res v šolo: „Naj velja, kar drago, naj bo Brezničanom všeč ali ne, jaz se zapišem, pa je amen.“

Za mesec dni je stopil h gospodu učitelju ter mu razodel svoj sklep: „Sila bi me veselilo, ko bi se naučil brati in pisati, da bi tako le malo ložje živel na svetu,“ je dejal ter prosil za sprejem v prvi razred.

Učitelj je bil resen mož in je vedel, kako je z Jozvetom. Rad bi ga bil odslovil na lep način, zato mu reče: „Vse lepo, Jozve! Ali pomisli, ti si odrastel, že cel mož. Saj bi se moral vendar sramovati, da bi sedel z malimi šolarčki v isti klopi in kramljal z njimi po otročje. To vendar ne gre! Otroci in vsi pametni ljudje bi se ti smejali.“

Na to Jozve istinito ni pomislil. V prvem hipu je bil zares v zadregi, kaj bi storil, ali bi se zapisal v šolo ali ne; zakaj pridružiti se malim paglavčkom ter z njimi vred prebirati iz abecednika in škrtati s trdim pisalom po tablici, to mu res ni dišalo. Toda kaj se hoče! Enkrat mora pričeti, če hoče kaj več postati. In to znanje bi mu koristilo, on je bil o tem docela prepričan; to znanje bi mu utegnilo zares pripomoči, da ga izvolijo nekega lepega dne za — župana, kakor so uganili na vasi fantje, česar bi se ne branil Jozve. In zaradi te časti se že velja nekoliko potruditi in tudi — zatajiti med vaškimi malički. In naposled: Prava reč bi tudi bilo, ko bi on z malimi otroki vred pohajal v šolo! Sprva ga bodo že čudno gledali, to je res, ter se mu morda celo muzali natihoma, kar bi mu seveda ne bilo všeč; ali nazadnje se človek vsemu privadi,

in on bi pač mogel prevzeti mirno vse otroške nagajivosti ter bi se niti ne zmenil za zbadljivosti od te ali one strani.

Take misli so rojile Jozvetu po glavi ter ga bodrile in mu dajale pogum. Odločno je tedaj odgovoril gospodu učitelju, ki je menil, da se je Jozve že premislil: „Gospod, nič ne bo hudega, kar zapišite me! Vse ovire in težave, ki se mi stavijo na tako važno pot, hočem premagati in se pridno učiti, da boste brez dvoma zadovoljni z menoj. Kar zapišite me!“

Učitelj je zmajeval z glavo ter motril Jozveta s paznim očesom. In zasmilil se mu je veliki otrok, učenec-velikan. A ker ni takoj odgovoril, je to dalo povod, da so šinile Jozvetu težke misli v glavo. „Aha, ta mi ne privošči belega kruha,“ si misli sam pri sebi, a tega ne razodene gospodu učitelju, nego reče: „Gospod, nič se ne bojte, nobenih težav vam ne bom napravljaj!“

„Za to se ne gre, Jozve,“ je odgovoril učitelj mirno. Nato odpre veliko knjigo, prime za pero ter veli važno: „Dobro, če pa le želiš v šolo, te pa vpišem.“

„O kajpak, kajpak, kar vpišite me!“

„Kdo pa si ti?“ vpraša učitelj z resnim, uradnim obrazom, dasi je dobro poznal Jozveta.

„I kdo! — Kaj me ne poznate? Jaz sem Jozve Polajnar.“

„Kako je očetu ime?“

„Oče.“

„In materi?“

„Mati.“

„Kako se pravi pri hiši?“

„Pri nas.“

Jozvetu se je dobro zdelo, da je prec prvo poskušnjo tako dobro prebil. „Dobro sem se odrezal,“ si misli, „da bi se mogel le na vsako drugo vprašanje tako dobro odrezati.“ Učitelj je pa zopet s paznim očesom motril velikega otroka, ki je stal pred njim. Srce mu je bilo žalostno in on reče: „Jozve, ti si prestar, ti nisi več za šolo, jaz te ne morem vpisati!“

Ta odgovor je Jozveta docela potrl. In učitelj je videl njegovo dušo, njegovo žalostno dušo. Zasmilil se mu je tedaj še bolj ta veliki otrok, in on reče usmiljeno, ko Jozve le prosi, da bi bil vseeno sprejet, tako reče: „Pa boš hodil redno v šolo ter se pridno učil, Jozve?“

„Da, da! To je gotovo!“

„Tedaj pridi jutri popoldne ob eni v šolo.“

„Kakor ukažete! Pa le trdo me imejte, vas prosim, da se bom kaj prida naučil. Žal vam ne bo, to rečem, da ne.“

Kdo je bil sedaj bolj vesel kot Jozve. Drugi dan je že s torbo preko ramen in z rdečo marelo pod pazduho ves srečen hitel v šolo.

Ko je poznal že črki i in u, je stopal mogočno po vasi. Otroci so se nabrali okoli njega in vpili: „Jozve, i, u!“ In Jozve je sedaj razpel svoj veliki rdeči dežnik, odprl na široko svoj abecednik in s prstom kazaje vpil: „i, u!“ In otroci so prijemali učenca-velikana za suknjič in ga cukali sem, cukali tja ter vpili z njim vred: „i, u!“ In sprevod se je pomikal dalje, in vedno več drobiža se je pridružilo, a tudi vedno več zijal se je prikazalo na pragu hiš. In fantje, ki so svetovali Jozvetu, naj se vpiše v šolo, so si meli roke in pomežikovali zmagonosno, češ, dobro se je obnesla ta šala. Jozve si je pa to pomežikovanje v svoj prid razlagal. „Lejte, žito gre v klasje,“ si je rekel sam pri sebi, „fantje mi že činkajo, da me izvolijo za župana.“ To je bilo smeha in krohota!

V šoli mu je šlo vse po sreči. Otrokom se je prikupil, ker jim je nabiral lešnikov pod goro, in z gospodom učiteljem sta si bila tudi dobra prijatelja, ker se je Jozve, kakor je sam pravil, lahko učil. Kar naenkrat pa je obesil šolo na klin. Nek učenec, ki enkrat ni dobil lešnikov, je zabrusnil namreč Jozvetu v obraz: „Ti si neumen, veš!“

Kakor da bi udarila strela z jasnega, se prestraši Jozve teh besed, pa vendar vpraša naglo: „Pa kje si to slišal?“

„Doma.“

„Pa misliš, da sem res?“

„Seveda si; drugače bi pa tako velik ne hodil v šolo.“

Jozve je grozno zatulil ter zbežal sredi pouka iz šole. Tablico je razbil na drobne kosce, abecednik in torbo pa sežgal. Od tistega dne ni nikdar več prestopil šolskega praga.

VI.

Jozve je tako rad poslušal zvonove, da je, kadar so zapeli, kar obstal in se strme zazijal v ono stran vasi, kjer se ponosno dviga iznad drugih streh veliki stolp župne cerkve brezniške. In ko so mu udarjali mogočni

glasovi zvonov vedno lepše, vedno milejše, vedno vabljivejše na uho, ni mogel dolgo strpeti doma. Vrgel je delo iz rok, poskočil od veselja ter stekel, kakor bi ga veter nesel, pod goro. A tudi pod goro ni imel obstanka; zvonovi so ga z nepremagljivo silo vlekli k sebi.

Nekoč se je približal farni cerkvi in zlezel v stolp. In v stolpu, kjer so pod spretno roko starega cerkvenika tako lepo peli zvonovi, je Jozve stegal roke, da bi ulovil vrv in zvonil, njegove oči so pa gledale tako vdano in proseče v starega moža, kakor da bi govorile: „Stric, izpustite že vrv, oh, dajte mi že zvonove!“ In stari cerkvenik je izpustil vrv in mignil Jozvetu: „Primi!“ In Jozve je poprijel za vrv in Jozve je zvonil. Bil je srečen, kakor še nikoli v življenju. Njegova duša je poskakovala in vriskala od veselja.

Od tedaj pa je hodil redno zvonit Jozve.

Stari cerkvenik je že onemogel in le s težavo je lezel po strmih lestvah v stolp. Tudi zvirtelo se mu je že rado. Kaj čuda torej, da je z veseljem sprejel Jozveta, posebno še, ker mu je ta brezplačno in radostno opravljal ta posel. Jozve je pa veselega srca hvalil Boga in dobrodušnega cerkvenika, ki mu je prepustil zvonove. In tako je postal Jozve v kratkem sam gospodar stolpa in zvonov.

Oh, kako rad je zvonil! Zvonovi so bili njegovo največje veselje, njegovo vse. Prirastli so se mu k srcu kakor nobena druga reč ne na svetu. Ob njih je pozabil na vse, tako rad jih je poslušal.

To se je vzravnaval sedaj Jozve ponosno, to je hodil pokonci po vasi, češ, pogledajte ga, ta je tisti, ki so mu pokorni zvonovi. Ta je tisti, pod čigar roko pojo ob slovesnih praznikih tako ubrano in veličastno in tako strašno in proseče ob ognju in hudi uri, ki mu brne in ječe tako žalostno in tožeče ob pogrebu, kakor da bi jokali.

Ljudje se pa niso dosti zmenili za Jozveta. „Da nam le zastoj dela, pa je dobro,“ so govorili.

Nekateri so se pa celo jezili in godrnjali venomer: „Saj bo treba zvonove presukati, da se mu ne razveznejo, tako dela. Pobil bo zvonove, tako razbija. Iz tečajev bodo popadali, ko nimajo miru pred njim!“

Posebno cerkvene pevke so mu bile gorke, ker je po celo mašo zvonil, da še peti niso mogle. „V roke ga moramo vzeti,“ so si rekle, samo tega niso mogle določiti, katera bi se ga lotila; zakaj vsaka se je bala norca-velikana. En-

krat pa se jim ponudi prilika. Jozve se je ravno pogovarjal z duhovnim gospodom. „Sedaj je ura,“ so rekle in pogum jim je zrastel. In pozdravile so špodobno gospoda, se vstopile nato pred Jozveta ter zaregljale vse vprek: „Ti, Jozve Polajnarjev! Me ne moremo peti, me ne bomo pele, če boš ti celo mašo zvonil. Samo pozvanjaj, da se bo vedelo, kdaj so glavni deli, drugega pa nič, tako ti rečemo, tako zahtevamo me, drugače ne gremo več na kor. Si nas razumel?“

Jozve se ni zmenil za te besede. Še vredno se mu ni zdelo, da bi odgovoril. Za tri je delal v zvoniku, zato se ni bal nobenega, zato si ni mislil, da bi mu mogel kdo kaj reči.

Pevke je užalilo, da ni maral Jozve niti odgovoriti, da bi se opravičil. In zavpile so in zaregljale iznova: „Pa kaj misliš, Jozve, da zvoniš celo mašo, da nas motiš celo mašo? Odgovori, ti rečemo in obljubi, da ne boš celo mašo brenkal!“

Jozve je pogledal gospoda, češ, vi ste moj gospodar, drugi nobeden, vi edini mi smete in morete kaj reči, ne pa te mile Jere, ki drugega ne znajo, nego samo jaskati kakor kure na gnojišču. In tudi sedaj ni odgovoril dekletom in se opravičil.

To pa je bilo prehudo za dobra, nežno čuteča dekleta. Užaljena so se obrnila h gospodu ter izpovedale odločno: „Gospod, dokler bo Jozve zvonil, ne gremo me na kor. Vi sami veste, kako težko je peti v naši cerkvi, ako zvonovi vedno brenče.“

Jozve se je tedaj zaničljivo posmehnil pevkam ter jim zabrusil v obraz: „Kaj pa se usajate ve? Jaz vas ne poznam, jaz takih ne poslušam!“

Jeza je vrela v vročehrvnih pevkah, da so se jim pordela še bolj rdeča lica, in prišlo bi do praske, da ni še o pravem času modri gospod odredil potrebnega. Pevke je pomiril in odslovil z zagotovilo, da bo že on, župnik, uredil, kar bo spoznal za pravo, da zvonjenje ne bo več motilo petja.

Dekleta so odšla, ne da bi pogledala Jozveta. Sedaj pa je omenil gospod: „Jozve, ti res zvoniš celo mašo, tega ne smeš več!“

Jozvetu je zaprlo sapo. „Mar boste pevke poslušali, gospod?“ je izustil za nekaj časa ves iz sebe.

„Pevke so me le opozorile na to, jaz sam sem te hotel o tej reči poučiti. Lej, Jozve, tudi mene motiš, ker zvoniš med pridigo. To torej opusti in samo med glavnimi deli sv. maše pozvanjaj.“

„Gospod, ali me tudi vi sovražite?“

„Nikakor ne, Jozve, midva ostaneva prijatelja, samo ubogati me moraš, vidiš, jaz imam velike skrbi.“

„Gospod, jaz ne bi rad, ko bi prišla midva navzkriž, zakaj jaz vas imam zelo rad. Zato pa: če vi tako želite, bom pa tako storil; zakaj vaša želja je moj ukaz.“

„Saj sem vedel, Jozve, da me rad ubogaš; zato pa med pridigo nikar ne zvoni in med mašo samo pozvanjaj, da ne bo nepotrebnih sitnosti.“

„Bom storil, kakor rečete. Jaz sem vaša ovčica, vi ste moj gospod, vas bom poslušal v vsaki reči.“

Po tem dogodku je stopal Jozve nekam nemirno proti domu. Žalostno je zmajeval z glavo ter šepetal: „Zavistni so mi, sovražijo me ljudje.“ In še bolj žalostno je stopal dalje.

Jozve je bil trdno prepričan, da bo storil tako, kakor so mu ukazali gospod; toda zvonjenje mu je prešlo že v kri in mozeg, in ko so zopet zapeli zvonovi v njegovi roki, ni mogel nehati. In pevke so se zopet po pravici jezile in pritoževale, in ker Jozve vzlic opetovanim opominom ni ubogal, so ga morali gospod odstaviti od zvonov.

Jozve ni mogel verjeti, da res ne sme v zvonik. Šele ko mu je gospod potrdil, je spoznal, da je resnica to. Tedaj pa je zatulil divje in zbežal v gore. A ko se je zopet prikazal v vas, ga je karal stari vrtoglavi cerkvenik, ki se je moral sedaj zopet sam plaziti in lesti po navpičnih lestvah v stolp in prijemati za vrv, tako ga je karal: „Jozve, pa zakaj nisi slušal, pa zakaj nisi slušal?“ A Jozve ni odgovarjal. Zbežal je h koči. Ob voglu je obstal in gledal nemo in otožno tja v svet. Bil je žalosten, da nikoli tako. Menil je, da mora počiti srce.

Poznal je Jozve vse zvonove. „Grajski poje,“ je zavzdihnil v soboto popoldne ter zamahnil z roko, kakor da hoče odgnati te glasove, ki so mu brneli na uho tam od večnolepega, divnega Bleda, raja slovenske zemlje, brneli tako vabljivo, tako otožno. A glasovi so le brneli. Sedaj se je oglasil zvon iz Radovljice, veliki, potem belski, begunjski in naposled domači, brezniški. Kako otožno so peli zvonovi, kako srce pretresujoče. Jozve ni smel poslu-

šati teh glasov. Zbežal je pred njimi, zbežal pod goro, a od tam so se slišali še otožneje, še bolj srce pretresujoče, kakor da bi jokali. In Jozve je jokal z njimi.

VII.

Dobri gospod vidi njegovo veliko žalost. Zasmili se mu v dno duše. Pokliče ga tedaj pred se in mu veli: „Jozve, kaj se ti zdi: niso li orgle lepše kakor zvonovi; ne pojo li lepše kakor zvonovi?“

„Gospod, brez zamere, nikoli!“

„I, lepo pa vendar pojo orgle. Se ti ne zdi, kaj?“

„Tisto že, tisto! Lepo pojo orgle, ne rečem, da ne; a tako lepo kot brezniški zvonovi še angelci v nebesih ne, tako vam povem. Ah, kako mi je hudo po njih, kako so me veselili!“

„Poslušaj me, kar na kratko se bova pomenila. Potrebujem pritiskača za meh. Če te je volja, Jozve, pa prevzemi to službo.“

„Kar udariva, gospod, kar udariva! Gonil bom meh, da bodo pele orgle, kakor še nikoli ne.“

In od tega časa je gonil Jozve meh na koru. Sicer ni mogel pozabiti zvonov, in vseč mu je bilo, da je stari cerkvenik tako malo zvonil, meneč, da ga bodo ljudje pogrešali in zopet postavili k zvonovom, a meh je pa le tudi rad gonil. In v kratkem se je tako uživel v to novo častno službo, da je sam sebi priznal: „Hm, saj je res to, da orgle tudi lepo pojo.“

Kadar so pele orgle tiho in mirno, je tudi Jozve pritiskal tiho in mirno; Bog varuj, da bi ga bil tedaj kdo motil v njegovih lepih mislih. A kadar so zadonele mogočno in veličastno, v polnih akordih, se je tudi on zravnal mogočno poleg mehov ter ponosno zrl po cerkvi. Zdelo se mu je, da prihaja v teh veličastnih, polnih zvokih velika noč s svojim slovesnim spevom: aleluja, aleluja! Večkrat je po službi božji pocukal gospoda učitelja, ki je vodil petje, ter mu zašepetal ves vesel: „Dobro sva naredila, kaj?“

„Seveda, Jozve!“

„Pa vam je že kdo tako dobro gonil meh?“

„Nihče še ne, Jozve, to znaš samo ti.“

Jozvetu se je zasvetil obraz. Zopet je stopal ponosno po vasi, češ, le glejte ga, takega mehača ne bo več pod brezniškim zvonom!

A zopet je storil Jozve nekaj, da so ga morali od-sloviti od orgel.

Nekoč se je zdelo Jozvetu, da pojo gospod pred oltarjem lepo, da še nikoli tako; kar vrela jim je iz srca vzvišena cerkvena pesem. In pevci na koru, Jozve se jih ni mogel naposlušati; ena pesem lepša od druge in vsaka je segla Jozvetu globoko v dušo, da je kar trepetalo od sreče njegovo srce. Jozve si misli: „Če bo tako lepo v nebesih, pa kar rad pustim orgle in zvonove, pa se pre-selim tja gor.“ Pa se prigodi, da prav tedaj zapoje gospod pred oltarjem: „Dominus vobiscum!“ Stare orgle brezniške so zaškripale, ko je položil na nje izurjene svoje prste gospod učitelj, a glasu ni bilo iz njih. Pevci so se spogle-dali in sredi odgovora umolknili, ker so mislili, da morda prav ne odgovarjajo, da vpije zato nad njimi strogi pevo-vodja, ki je budil le Jozveta iz spanja, iz lepih misli, v katere se je bil utopil in pozabil pritisniti meh. In tako se je prigodilo, da se je začulo po cerkvi namesto odgo-vora: ‚et cum spiritu tuo‘ — Jozvetov glas, ki je zbegano in čisto na glas popraševal: „Pritisniti? Kaj, kaj, kaj?“

In to se je zgodilo v cerkvi pri slovesni službi božji. Ljudem je ušel smeh. In morali so zopet Jozveta odvreči od orgel, od meha.

VIII.

Sedaj ni imel ničesar več, vzeli so mu vse, vse. Oh, zakaj so mu dali, če so taki, da so mu zopet vzeli! Zvonil je lepo, da nobeden ne tako pod brezniškim zvonom, a sedaj so za Jozveta sami veliki tedni, zanjga so šli zvo-novi za vedno v Rim. In orgle! Kako je pazil, da bi ne bilo nikoli preveč, ne premalo sape, da bi orgle vedno lepo pele, a za plačilo so ga pahnili stran, stran.

V morju svojih bridkosti in srčne žalosti se je za-tekkel k Bogu pred veliki oltar. In ko je gledal tam gori Boga v prelepi monštranci brezniški, je pozabil za hip na svojo veliko žalost, na pekoče svoje gorje. Oh, tam pred monštranco, tam je lahko molil, tam mu je šla molitev prav iz srca, ko so njegove oči gledale Boga v beli hostiji. In v molitvi je našel tolažbo, uteho. In kadar se ga je polastila tista neizrečena praznota in zapuščenost srca, kadar so ga zgrabili zopet križi in težave z vso svojo silo in težo in ga tiščali k tlom kakor obsojenca na smrt, tam pred prelepo monštranco je zadobil zopet mir, je našel

zopet tolažbo, in butaro, ki so mu jo naprtili na ramena, ko so ga pahnili od zvonov, orgel, je lažje nosil. Tam je potožil vse svoje gorje, tam je izlival iz svoje duše srčne molitve. In zdelo se mu je, da ga Bog sliši, da ga Bog umeje, edino Bog, v prelepi monštranci brezniški.

Kako ga je veselila prelepa monštranca. Koder je že hodil in kjer je že bil, nikjer še ni videl monštrance, ki bi bila tako prijazna v njegovih očeh, tako mila njegovemu srcu, kakor brezniška.

Sedaj je hodil v cerkev pred oltar. Tam so ga umeli. In tam je izlival iz svoje duše goreče, srčne molitve. Večkrat je molil: „Kriste, usmili se nas! Lej, vsem odpustim, samo daj, ljubi Bog, da bom kmalu umrl in da pridem k tebi v nebesa; gori mi pa daj, te prosim, da bom zvonil na nebeške zvonove. Po orglah in zvonovih brezniških mi je zelo hudo, pa še prav zares!“

In ko je enkrat gledal Boga v beli hostiji v prelepi monštranci brezniški, je bil tako zamaknjen, da se je spozabil in so mu ušle kar na glas sredi maše iz njegovega prepolnega srca te-le besede: „Oh, kako je lepa monštranca brezniška!“

Ljudje so se spogledali, Jozve se je pa stisnil, sklonil glavo in še bolj pobožno molil. Sveta molitev mu je kar vrela iz žalostnega njegovega srca. In zamislil se je zopet v Boga v lepi beli hostiji in zagledal se je zopet v monštranco, v prelepo monštranco brezniško, in zopet mu je ušlo, zopet so izgovorila njegova usta na glas: „O Bog, daj mi v nebesih zvonove in orgle!“ In ljudje so se zopet spogledali in zašepetali, zašepetali med daritvijo sv. maše.

Po sv. maši ga je poklical duhovni gospod ter mu rekel: „Jozve, ti boš moral hoditi v zakristijo k sv. maši.“

„Oh gospod, vse so mi vzeli, bodite vsaj vi usmiljeni in pustite me v cerkvi, pred ljubim Bogom, pred prelepo monštranco brezniško!“ je zaprosil Jozve in njegov obraz je zajokal, njegova duša je zatrepetala. „Saj ne bom nikoli več! Pustite me v cerkvi, pri mojem Bogu!“

„Pa res ne boš nikoli več molil na glas sredi maše?“

„Gospod, nikoli, nikoli več!“

Jozve je bil prepričan, da nikoli več. Zato je zatrdil iznova: „Gospod, preje bom dal dušo iz telesa, kakor pa govoril še kdaj v cerkvi.“

„Pa pojdi še v cerkev, k svojemu Bogu; pa moli ta pred oltarjem.“

In Jozve je hodil dalje v cerkev in molil pred oltarjem, a nekoč se je zopet spozabil.

Ko je bilo povzdigovanje, je globoko zavzdihnil Jozve, povzdignil svojega duha in srce k živemu Bogu v beli hostiji — ah — in zopet je na glas molil: „O moj Bog, kako si ti dober, daj mi v nebesih zvonove!“

Tako so izrekla njegova usta na glas, da je čula vsa cerkev. In ko so izrekla, je zaslišal Jozve samega sebe in domislil se je, kaj je zopet storil. In bridko se mu je storilo pri srcu, da se je bilo tako zgodilo, in njegova duša, njegova uboga duša je zatrepetala, je zaplakala od svetega strahu in ves je bil zmešan. Domislil se je, kar je bil gospodu obljubil. „Preje bom dal dušo iz telesa,“ je rekel, „kakor da bi se še kdaj tako zgodilo.“ In vendar se je zgodilo.

Jozve se je stresel in ni vedel, kaj bi storil, in še bolj je bil zmešan. In v tej zmešnjavi je zavpil in v tej zmešnjavi je zaprosil, iz srca globin, iz vse duše: „Ojej, gospod, sedaj-le sem se pa zopet zmotil. Oh, odpustite! Nikoli več!“

Tako je zaprosila, tako je zajokala njegova duša na glas v cerkvi sredi maše.

Vele roke starega cerkvenika so ga prijele: „Jozve, z menoj v zakristijo, od tam se tudi vidi monštranca.“

Jozve je pograbil svoje reči: klobuk, palico in rdečo marelo, ki jo je vedno s seboj nosil, ter šel za starim cerkvenikom negotovih korakov kakor jagnje v mesnico. Po sv. maši mu je resno dejal duhovni gospod: „Jozve, ti moraš v zakristijo hoditi, ti ne smeš nikoli več pred oltar, kadar mašujem! Ti begaš ljudi v pobožnosti, pa tudi mene jako motiš pri najsvetejšem opravilu.“

Jozve je stal in poslušal kakor pribit. Z obraza se mu je bralo, da bo storil vse, kar mu poreko. Izgovarjal se ni, saj je vedel, da ne more nič pomagati.

„Si me razumel?“ je vprašal gospod.

„O, sem, sem!“ je odgovoril Jozve obupno, pogledal v stran in solze so mu stopile v oči. Vzeli so mu še monštranco, tolažbo, vse.

IX.

Vse to mi je pravil lešanski župan, moj prijatelj, tisto sdeljo po prvi maši, ko sem vprvič videl Jozveta, velikana — norca. Njegovi ženi nisem mogel verjeti, da je

Jozve res norec; a pripovedovanje prijateljevo me je overilo o tem. In v srce me je zbolelo, da je res tako.

Prikazala se je sedaj še častita mati županja v sobo. A preden je odnesla prazno skodelico izpred mene z mize, sem ji rekel: „Pa kaj bi pravil, saj veste, Jozve je torej res norec!“

„Seveda je! Pa zato ga ni zametavati, človek je vendarle, človek z neumrjočo dušo,“ je odgovorila županja.

Sedaj je že lepše govorila županja o njem, in to je delo dobro mojemu srcu.

„Zadnjič mi je tožil Jozve,“ je pravila županja dalje, „kako mu je hudo, da so ga odvrkli od zvonov. Pa sem mu svetovala: Jozve, pa kje drugje poskusi. — „Sem že,“ je odgovoril, „a me povsod pode iz zvonika.“

„Seveda, ko pa ne pozna nobene mere,“ je pristavil župan. „Zlepa ga ni spraviti od zvonov, ako jih ima enkrat on v rokah.“

„Pravil je Jozve z velikim veseljem,“ je nadaljevala županja, „da je zvonil pri sv. Jurju nad Bistrico od četrte do pete ure popoldne za našo tretjo mater. Vprašala sem ga, kdo je ta tretja mati. In on mi je pojasnil: „Prva naša mati je Marija,“ je dejal; „druga je naša lastna mati, tretja naša mati pa je cesarica.“ — „Torej si zvonil za umrlo cesarico?“ — „Da za umrlo cesarico, za umrlo cesarico Elizabeto, našo tretjo mater sem zvonil. Pa jaz bi še rad, to je moje veselje.“

„Pravi čudak je res ta Jozve,“ vzkliknem.

„Da, to je res,“ reče županja. „A kadar ima popolnoma svetle dneve, govori kot kak modrijan. Čula sem o njem že marsikaj, kar kaže, da mož ni vedno neumen; a človek si ne obdrži vsega v spominu.“

X.

To se ve, da sem nestrpno pričakoval velikana, ki je moral vsak čas priti v šolo, da mu napišem pismo na njegove rojake Brezničane, pismo, ki jih naj vzbudi iz spanja, da dadó nazaj, kar je njegovega, da dadó nazaj zvonove, orgle in monštranco.

Kako lepo sem mislil izprva o velikanu, kako lepa podoba je vstala v moji duši o tem nenavadnem človeku! A z eno besedo, kruto izgovorjeno — norec! — je bila ta lepa, veličastna podoba razbita, raztrgana na drobne kosce;

ostal je v moji duši samo še — norec. Ah, on je res norec! Lahko bi se ponašali z novim Martinom Krpanom, z novim Štempiharjem, z novim velikanom Krištofom, ki je naenkrat vstopil med nas, a mi ga nismo spoznali.

Naposled sem menil, da vendar ni tako hudo, če je prav velikan norec. Saj norci igrajo marsikdaj kaj imenitne vloge v življenju. Kakor se bere, jih rede še sedaj v daljnih deželah vladarji na dvorih zaradi kratkočasje. Pisatelji so ustvarjali norce v marsikateri povesti. In ko bi poznali norca-velikana Jozveta Polajnarja, stavim, da bi ga bili uvedli že zdavno v njih kraljestvo.

Ugibal sem sedaj, kaj mi bo vse razodel Jozve, o čem bom še vse čul danes iz ust norca-velikana, kar je dosedaj še skrito mojim očem ali celo očem vsega človeštva. Ni čuda tedaj, da sem ga pričakoval nestrpno. In naposled ga zagledajo moje oči. On prihaja, on, velikan, norec.

Prvo, kar sem sedaj že od daleč zapazil na velikanu, je bila njegova obleka. Pomislite, iz sto in sto krp je bila skrbno sešita, in ko se je približal, sem videl, da je jako snažna. In naenkrat se domislim, da sem že videl take ljudi na pustni torek. Da, da! Tudi pustni norci nosijo obleko, sešito iz sto in sto krp, samo da je ta živobarvana in kričeča, Jozvetova pa je bila enobarvna, ubrana. In milo se mi je storilo, da je ta mož norec. Že od daleč se mi je smejal. Ah, on je norec, norci se smejajo brez vzroka, kar kaže njihovo topost, mračnost duha.

Vse na svetu je minljivo; tudi moje lepe, svetle misli o mogočnem in slavnem novem velikanu so minile. Pred dobro uro še sem gledal v Jozvetu velikana, sedaj norca. Po telesu je res da velikan Jozve, a po duhu pritlikavec, čisto pritlikav pritlikavec, še več, popačen pritlikavec, norec.

Prišel je tedaj Jozve k meni in brez nepotrebnega govoričenja pričel govoriti v prilikah. „Gospod,“ je rekel, „kaj bi vi rekli na to, prosim vas, sodite: Gospodar najame delavca. Ta mu cepi tri dni drva. In namesto treh sežnjev mu jih naseka sedem. Kaj bi vi rekli na to, prosim, govorite!“

Govoril je Jozve mehko. In gledal je v mene kakor otrok, ki dela križ, v mater, da izve, ga je li naredil prav ali ne. V resnici je stal pred menoj on, velikan, kakor otrok, ki se da oviti okoli prsta, ter gledal v me z motrečimi, odgovora pričakujočimi očmi. In odgovoril sem mu na njegovo prvo priliko in vprašanje. „Kaj bi rekel na to?“

Jaz sam ne vem, kaj bi rekel; a to vem, da bi pohvalil pridnega delavca ter mu dal za njegov trud trojno plačilo.“

Sedaj pa se je razkoračilo to veliko dete, oči so se mu zasvetile in zasmel se mu je cel obraz kakor ciganu, ako mu pomoliš namesto vinarja cekin suhega zlata v dar, in zavpila so njegova usta glasno in krepko: „Tako je! Vi ste mož! Vi ste modro presodili!“

In ko se je poleglo njegovo veliko veselje nad mojim suhoparnim odgovorom, je odprl usta in velel: „Sedaj pa poslušajte dalje! Ta delavec, ki se je tako trudil, pa leže k počitku tretji dan opoldne, ko dovrši delo in zaspi. In prigodi se, da pride ravno tedaj gospodar s svojimi hlapci v gozd in dobi trudnega delavca spečega. Kaj bi storili vi s tem delavcem?“

„Hm, kaj bi storil? Slekem bi suknjič, ga zvil v klopčič ter ga mu dal pod glavo za blazino. In hlapcem bi ukazal: Slecite še vi suknjiče in odenite z njimi pridnega delavca. In kadar bi se prebudil, bi mu rekel: Spi dalje, siromak, da se ti povrnejo izgubljene moči, ki si jih žrtvoval v moj prid.“

„Tako se govori! Vi ste modri sodnik! Vas naj poslušam vsa svet!“ je hitel z veselim obrazom navdušeno. — „Pa poslušajte še dalje! Ko se je ta delavec odpočil, je vstal ter od veselja zavriskal. Kakšne kazni je bil vreden?“

„Kakšne? Polič rujnega vinca in kos belega kruha za prigrizek.“

„Tako je, tako je!“ vpije sedaj Jozve ves iz sebe in si menca zadovoljno roke in od veselja poskakuje.

Kar naenkrat pa se mu zresni lice, čelo se mu zgubanči in pogleda temno in izgubljeno pred se, kakor da bi se Bog ve kaj prigodilo. Vzame palico v roko, zamahne z njo proti svojemu rojstnemu kraju.

Mene je bilo skoro strah pred Jozvetom. Ves se je bil izpremenil. Prej je bil videti kot prijetni pomladni veterc, sedaj se mi je zdela kot strašen, ljut vihar. Globoko je zavzdihnil in z votlim glasom je klical: „Brezničanje, Brezničanje! Pridite in poslušajte preroka! Pridite in čujte najmodrejšega sodnika! Pridite in čujte, ko govori najmodrejši od modrih meni v prilog in vam v pogubo, Brezničanje, Brezničanje, o pridite vendar in čujte svojo sodbo!“

Globoko je dihal Jozve, ko je govoril te besede. In ko jih je izgovoril, mu je ohlapnila roka in naslonil se je na zid, da se umiri. In ko se je nekoliko umiril, se je

obrnil proti meni ter mi odkrival svoje srce: „Gospod, jaz sem tisti delavec in Brezničanje so moj gospodar. Ko sem jim delal za tri druge, so me odvrkli in poslali drugam, rekoč: ‚Preveč dela!‘ Ko sem pri drugem delu zaspal, so prišli hlapci in mi v obraz bili. In ko sem vstal in od veselja zavriskal, so me vrgli čez prag in zapodili.

Gospod, to se je zgodilo šestinosemdesetega leta. In od tedaj nosim to sramoto v svojem srcu, od tedaj že trpim. Kako zelo trpim, to veva samo midva: Bog in jaz. Šestinosemdesetega leta so me zapodili in za plačilo so mi dali ime norec. In to ime se me sedaj drži kakor klop kože. Tega imena se ne iznebim, če bežim na gore ali se skrivam v dolinah. To ime se ne izbriše, ko bi tudi zlezel visoko nad zvezde, ali pa se zakopal tristo sežnjev globoko pod zemljo. To ime se sedaj ne zmije, ko bi se slekel iz kože, tako ne. Staro in mlado, otroci in odrasčeni, vsi me pozdravljajo: ‚Norec gre, norec gre!‘ Sedem farâ naokoli mi kličejo tako v pozdrav naproti.

Gospod, to boli, to skeli in to že od šestinosemdesetega leta dalje. O, tega leta ne bom pozabil nikdar! To leto mi je prineslo nesrečo za nesrečo. Najprej so me zapodili iz zvonika. ‚Preveč dela,‘ so rekli in odvzeli so mi zvonove. Nato so me odstavili od meha. ‚Zaspal je, da ne pojo orgle,‘ so rekli in mi zaprli pot na kor. Naposled so me še iz cerkve vrgli. ‚Vriska v cerkvi,‘ so rekli, in sedaj ne smem več pred oltar, da bi gledal ondi prelepo monštranco, da bi potožil ondi svoje gorje Bogu, skriteму v beli hostiji. Vzeli so mi vse in ničesar mi niso pustili, kar je drago in ljubo mojemu srcu. Ostal sem sam na svetu, sam, brez zvonov, brez orgel, brez monštrance. A jaz ne morem biti sam. Zvonovi me vabijo: ‚Pridi že, pridi v naše višave!‘ In orgle me kličejo: ‚Kje si, kje si, da te ni več blizu, da te ni več v naše kraljestvo!‘ In monštranca, kadar je izpostavljena, in jaz vem, kdaj je, zvonovi in orgle mi povedo, — monštranca me vleče, vleče v cerkev, a ko pridem do cerkvenega praga, mi ljudje zastavijo pot, in jaz moram nazaj, nazaj brez monštrance, brez orgel, brez zvonov. In takrat jokajo zvonovi, in jaz jokam z njimi. In jaz jokam, in zvonovi jokajo z menoj. In moja duša trpi, in moje srce trpi, sam Bog v nebesih ve, kako, da nobeden ne tako, in to že od šestinosemdesetega leta sem.

Oh, ubogo moje srce, nikdar ne bo ozdravljeno! Jaz bi že ozdravel in pozabil na vse, kar se je zgodilo, ko bi

srca ne bilo tu notri! A srce mi vedno zopet zagreni iznova moje trpko in neznosno življenje. Grem čez tri gore, čez tri vode v sedmo faro in poslušam v sedmi fari zvonove, orgle, gledam v sedmi fari monštranco. Za en dan, dva, se utolažim in pozabim na dom, a potem se mi vzbudi zopet nekaj v srcu, neko hrepenenje, neko domotožje ali kaj, ki me tira zopet nazaj, nazaj v mili domači kraj, da zaslišim zopet zvonove, ki jokajo z menoj, ki žalujejo, čutijo z menoj. In ko me privede korak na domačo zemljo, se mi umiri srce. A ko zapojo znova domači zvonovi, mi zatrepeče znova v prsih srce, in en dan, dva še prenesem doma, potem pa moram vzeti zopet potni les v roko in se odpraviti po svetu, daleč, daleč za tri gore. In tako sem večni popotnik. Nikjer ne najdem miru, ki sem ga tako potreben. Žene me naprej, naprej in potem zopet nazaj, nazaj na domačo grudo in jaz trpim, trpim. Oh dajte mi nazaj, dajte mi nazaj, moje zvonove, vi, moji rojaki! Imejte usmiljenje in storite že skoro, da se že odpočijejo enkrat večnega popotnika trudni koraki na domači sveti grudi brezniški. Uslišite že skoro, vas prosim, glas vpijočega v puščavi!“

Tako je govoril Jozve in odkrival svojo bol srca. In ko je zaklical svojim rojakom Brezničanom in jih zaprosil, naj že uslišijo glas vpijočega v puščavi, je omahnil na zid, zaihtel kakor otrok ter na zidu sloneč pretakal v svoji neizmerni žalosti bridke solze.

Jaz še nisem nikdar naletel na moškega, ki bi jokal. In danes sem gledal vpričo mene jokati moža velikana, norca Jozveta. Pretreslo me je v dno duše.

Zdelo se mi je, ko sem čul njegove globoke vzdihe, da vidijo moje oči preroka Jeremija stati na razvalinah jeruzalemskih, ki plaka nad razdejanjem tega mesta. Jokal je Jozve pretresljivo in obupno kakor morje ob ljutem, neznosnem, pogubnem viharju. Vzdihoval je in ječal kot živi grobovi nad zemljo, ki jih tlači. Stegoval je roke kot zavrženi iz peklenškega ognja po rešilnem angelu. Tožil je kot jesenski vetrovi nad golim strniščem in pustim goličavjem. Molil je kot umirajoča nevesta, prosil kot stiskani in preganjani, sklepal roke kot ljubeča mati ob zibelki bolnega otroka, ko ji trga smrtni angel milo dete iz naročja.

Jaz sem stal poleg Jozveta in ga tolažil. Sedaj ne vem več, ali bi vedel ali ne, da bedim, ako bi me tedaj kdo prijel za ramo in mi zaklical: „Vzbudi se iz sanj in vstani!“

Globoka žalost Jozvetova me je čisto prevzela. Bila je tako velika, da se ne da popisati. In ko je bil najbolj žalosten, je zavpil Jozve kakor iz groba: „Rojaki moji, poslušajte moj glas in dajte mi nazaj, nazaj, kar je mojega!“

Ljudem, katerim manjka kak čut, so za nadomestilo drugi čuti bolj razviti. Znano je na priliko, da so slepci oblagodarjeni z jako finim tipom, ki jih vsposablja, da se morejo podati tudi brez vodnika po svetu. Vidimo češče berača slepca, ki s palico v roki ne zaide tako zlahka. Jozve je sicer imel vse čute, a njegov um je bil skaljen, bil je torej na umu bolan, norec. Odkar sem videl njegovo veliko žalost, sem trdno prepričan, da ima norec odveč v srcu, kar mu manjka v glavi. Srčna stran norčeva je razvita kot nobenemu zdravemu človeku. Norec čuti radost ali gorje vse drugače kot mi. Zato pa so norci tudi od te strani vsega obžalovanja vredni siromaki.

Jaz sem stal vedno poleg Jozveta v njegovi veliki žalosti ter ga tolažil. Dasi so bile izprva moje besede bob ob steno, so našle pozneje le odmev v njegovi duši in naposled se je utolažil. In ko se je utolažil, so bile prve njegove besede: „Gospod, pišite mojim rojakom, tako jim pišite: Mi slišimo in vemo, da se temu možu krivica godi in se za njega poženemo.“

Tedaj pa je pogledal pri oknu moj prijatelj, lešanski župan, in zavpil: „Hehej! Ura bo deset, v cerkev, kdor noče zamuditi!“

Pogledal sem na uro. „Saj res,“ pravim, „treba bo iti. Jozve pa po maši zopet pridite.“

„Nič ne bom hodil, pomenila sva se itak vse. Prosim vas samo, pišite na Breznico. Kako, tega vas ne bom učil, saj sami veste bolj kot jaz, kako se beseda moško zastavi. Dado naj mi nazaj, kar je mojega, pa je mir besedi. Po-vejte mi, obljubite mi, ali boste pisali?“

„Bom, Jozve, na to se zanesite!“

„Potem je pa vse dobro. Jaz grem sedaj. Pozdravljeni!“

Podal mi je desnico in odšel.

Razmišljal sem sedaj, kaj storiti, da bi se korenito odpomoglo ubogemu možu; samo pisanje, jaz sem dvomil, da bi pomagalo. In kaj naj vse pišem, na koga? Posvetoval sem se s svojim prijateljem. A ta mi je na moje veliko začudenje odsvetoval pisati.

„Tedaj misliš, da ne pisati?“

„Na noben način ne!“

Vdal sem se mu v toliko, da bom še vso zadevo sam razmislil, in nisem pisal.

Za nekaj dni pa pride Jozve vdrugič k meni. Že na pragu me vpraša: „Ali ste že pisali?“

„Še ne, Jozve!“

„Pa boste?“

„Bom.“

„Tako prosim, pa kmalu.“

In odhitel je izpred mojih oči, da še besede nisem mogel izpregovoriti z njim. Sklenil sem pa sedaj, da pojdem sam in prosim za Jozveta. In ko sem razodel ta svoj sklep prijatelju, je ta odgovoril: „Le!“ A preden sem mogel na Breznico, je bil že zopet Jozve pri meni in me vprašal: „Ste že pisali?“

Hočem mu obrazložiti, kaj nameravam, a on je le tiščal v me z vprašanjem: „Ste že pisali?“

„Še ne,“ sem odgovoril.

Tedaj pa je Jozve zatulil, da sem se ga prestrašil, mi pogledal zaničljivo v oči in rekel srdito: „K tebi ne pridem nikoli več; tak si kot drugi!“

Ni se dal pogovoriti, odšel je. Tedaj sem ga bil videl zadnjič. V tem pa sem bil prestavljen za sedem farâ nižje od Leš, doli v ravne Vodice, kjer ni ne vode ne vodice, pa se vendar žabe rede in rastejo gobe, da jih nosijo vodiški gobarji celo v Ljubljano prodajat. In kar iznenada mi piše prijatelj, da je Jozve umrl. Začutil sem v svojem srcu velik dolg in zazdelo se mi je, kakor da so prišli rubit mojo dušo.

XI.

Jozve je imel skoro cel tisočak denarja, ko je ležal na bolniški postelji. Vprašali so ga tedaj, komu bo denar zapustil. In Jozve je odgovoril: „E, kaj denar! Imejte ga, pa je mir besedi, mene pa zastran te reči na miru pustite, jaz bom umrl.“ A ko so ga poučili, da mora testament narediti in odločno povedati, komu voli denar, če hoče, da bo veljala njegova zadnja volja, je pa velel, naj pokličejo tri može. In ko so prišli možje, je rekel Jozve: „Tako je moja zadnja volja: Dve četrtini svojega premoženja volim za zgradbo brezniške ubožnice, kjer naj imajo ubogi naše fare svoje zavetje, da ne bodo pod kapom konca jemali. Ste razumeli?“

„Smo,“ so odgovorili možje in se prijeli za glavo, da je Jozve tako modro ukrenil. „Saj ni tako neumen,“ so si šepetali, „a mi smo ga imeli za norca.“ Jozve pa je govoril dalje: „Tretjo četrtno zapuščam za popravo farnih zvonov, četrto pa brezniškim pevkan, da ne bodo godrnjale, ako bom zopet zvonil kdaj, če ozdravim, kar so mi že obljubili naš dobri gospod, ko so me spovedali. To je moja zadnja volja. Sedaj pa mir besedi zastran te reči, rečem.“

„Jozve, imaš še kako drugo željo,“ so vprašali možje.

„Še eno! Povejte ljudem, da nisem norec.“

„Kdo to reče, da si? Saj si take pameti, kot mi drugi. To si sijajno zopet danes pokazal, ko si tako modro odredil zastran svojega premoženja.“

„Pa so mi vendar ljudje rekli, da sem norec!“

„Jozve, kaj vsega ljudje ne izbleknejo, a na njih besede ne sme moder človek nič dati.“

„Pa vi ste jim verjeli?“

„Jozve, kdo bi kaj takega verjel, ki te pozna. Lej, saj še županu reko, da je norec, in vendar vsak pameten človek ve, da to ni resnica.“

„To je res, to je res! Vi veste torej, da jaz nisem norec.“

„Vemo, Jozve!“

„Oh, povejte še drugim, da Jozve Polajnar ni norec.“

Obljubili so mu, da bodo tako po vsej fari povedali, in Jozve jim je rekel: „Sedaj bom lažje umrl.“

Ljudem je bilo žal, da so ga kdaj žalili v življenju in so ga prihajali obiskat. Tudi fantje so prišli, ki so tolikokrat uganjali norčije iz njega. Zmenili so se, da hočejo zložiti zanjga, kolikor je potreba, da mu olajšajo zadnje ure ter mu kupijo, kar bo le poželed. V soboto popoldne, ko je delopust zvonilo, so ga prišli obiskat in ga vprašali: „Jozve, kaj bi še rad? Kar povej, vse ti storimo.“

Jozve se je skusil vzdigniti v postelji, a je omahnil nazaj; bil je že v zadnjih vzdihih. „Slišite, slišite?“ je rekel s pojemajočim glasom. „Zvonovi me vabijo, zvonovi me kličejo. Ah, vzdignite me, primite me, še enkrat bi rad videl monštranco, orgle, zvonove. Ah, vzdignite me, da gremo, sedaj zvoni.“

Vzdignili so ga fantje, da bi ga nesli, a jim je v rokah umrl. Njegove zadnje besede so bile: „Oh, monštranca brezniška, kako je lepa! In Bog je v nji, v lepi beli hostiji. Bog, ki me bo k sebi vzel in mi dal zvonove, nebeške zvonove.“

Konec.

Sedaj sem pisal. Jaz bi rekel z Jozvetovimi besedami: Mi slišimo in beremo, da je Jozve Polajnar umrl. Sedaj se mu slabo ne godi. On je v nebesih. In če imajo gori zvonove, drug jih ne bo dobil v roke kot Jozve, to vem, da ne; saj Bog je dober, in v nebesih se človeku vsaka želja izpolni.

Jaz sem torej pisal. Naj se zgodi, kakor so prerokovale ženske ob njegovem rojstvu, da se bo bralo o njem še v bukvah kakor o Lambergarju in drugih. Storiti sem bil to dolžan vsaj sedaj, česar prej nisem, ko je še živel Jozve. To bodi pisan spomenik Jozvetu, izklesan od mojega zarjavelega peresa, dolžan sem mu ga bil postaviti, a upam, da bodo prišli, če že niso, tudi drugi do spoznanja ter tebi, ljubi Jozve, za vse gorje, ki so ti povzročili — ali vede ali nevede, tega ne vem, to pa vem, da so ti ga — postavili kamenit spomenik na grob in napisali gori, da tu notri počiva Jozve Polajnar, ki je tako ljubil zvonove, orgle in monštranco.

Kadar pojdem na Gorenjsko, bom obiskal tudi tvoj grob, ljubi moj Jozve, in te prosil, da mi odpustiš, ker sem ti šele po tvoji smrti izpolnil vročo željo in pisal Brezničanom. In če bo stal na tvojem grobu spomenik, in jaz vem, da bo, tedaj bova nemara oba vesela: jaz, da so ti postavili spomenik, ti pa, ki brez dvoma pritrkavaš na veliki nebeški zvon gori pri ljubem Bogu, ko boš gledal doli z nebeških višav in boš videl, da se te še spominjamo.

Starogorski:

Mrtvaški zvon.

Žalobno je od cerkve zvon
donel iz temnih lin,
naznanil kraju je ta don:
„slovo je vzel trpin!“

Postal pri delu je možak,
odkril glavo resno:
„Gospod, sodnik mu bodi blag,
vzemi ga na desno!“

Saj bil je tvoj se božji Sin
za nas vse daroval,
zato, Gospod, mu bodeš mil —
saj je dovolj prestal!“

Žalobno je od cerkve zvon
donel v širno plan,
naznanjal svetu je ta don:
„končal je pot zemljan!“

